

Сергій Пирожков,

*Надзвичайний та Повноважний
Посол України в Республіці Молдова*

УКРАЇНА І МОЛДОВА: РУХ ДО ЄС ПІСЛЯ 20 РОКІВ

У 2011 році Україна і Молдова відзначили 20-річчя незалежності, а наступного року будуть відзначати 20-ту річницю встановлення дипломатичних відносин. У розвитку двох держав за ці роки були як успіхи, так і невирішені проблеми, чітко позначився спільний шлях європейської інтеграції, разом з цим у двосторонньому співробітництві накопичився значний нереалізований потенціал, стала більш вагомим роль України у врегулюванні придністровського питання.

Від сусідства до партнерства

Україна є сусідом Республіки Молдова, а тому необхідно розвивати взаємовигідні відносини. У нас немає політичних або міжетнічних розбіжностей, а те, що нас справді об'єднує — це спільна стратегія європейської інтеграції. Єдині питання, які існують у рамках наших відносин, стосуються завершення демаркації кордону та визнання прав власності на об'єкти, які були побудовані ще за часів Радянського Союзу. На жаль, ці проблеми не орієнтують нас на майбутнє, а заважають розвивати двосторонні зв'язки та переорієнтують нас на минуле.

Принципове значення для активізації відносин України та Молдови мав той факт, що 30 червня 2011 року у Кишиневі було підписано Акт визначення та закріплення на місцевості меж земельної ділянки автомобільної дороги Одеса — Рені в районі н.п. Паланка, який був зареєстрований 5 липня в кадастрових

органах РМ як власність України. Шкода, але протягом тривалого часу деякі політичні партії використовували «проблему Паланки» у політичних цілях та часто інформація, яку розповсюджували ЗМІ, не відповідала дійсності. Юридичне оформлення земельної ділянки під автодорогою в районі Паланки дозволило Республіці Молдова виконати взяті на себе зобов'язання у рамках підписаної з Україною Угоди про державний кордон та Додаткового протоколу до зазначеної Угоди. Обидва документи були ратифіковані парламентами країн ще у 2001 році.

Остаточне вирішення проблеми Паланки кардинально змінило політичний діалог між нашими державами на вищому рівні. Тільки протягом липня–вересня 2011 року відбувся робочий візит у Молдову міністра закордонних справ України Костянтина Грищенка, позитивні результати мала зустріч Віктора Януковича з в.о. Президента, спікером парламенту РМ Маріаном Лупу в Криму, офіційний візит останнього в Україну на запрошення Голови Верховної Ради Володимира Литвина після майже 10-річної перерви. У рамках зустрічі український і молдовський спікери 26 вересня підписали Угоду про співробітництво між Верховною Радою України і Парламентом РМ.

У вересні також відбулися зустрічі прем'єр-міністра РМ Володимира Філата з керівництвом нашої держави, які однозначно підтвердили готовність двох країн до поглиблення добросусідських відносин та виведення їх на рівень стратегічного партнерства, а також заклали підвалини для подальшого врегулювання застарілих проблемних питань. Для нас це важливо, особливо у контексті реалізації спільної стратегічної мети України і Молдови — вступу до Євросоюзу.

Основними спільними досягненнями на цьому шляху є ряд домовленостей: проведення у 2011 році 13-го засідання українсько-молдовської Міжурядової змішаної комісії з питань торговельно-економічного співробітництва; про початок переговорів з метою погодження тексту Угоди про умови функціонування Дністровського комплексного гідровузла. Останні збори Комісії відбулися у травні 2006 року. Порядок денний і дату проведення мають визначити співголови комісії — міністр енергетики та вугільної промисловості України Юрій Бойко і заступник прем'єр-міністра, міністр економіки РМ Валеріу Лазер. Однак вже зараз відомо, що обговорюватимуться питання співробітництва у сфе-

рах транспорту, енергетики, екології, сільського господарства, підвищення інвестиційної діяльності.

Значна увага приділятиметься питанням взаємного визнання прав власності, вдосконалення договірно-правової бази двосторонніх відносин. Так, 28 липня Парламент Молдови ратифікував міждержавний Протокол про внесення змін в Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про взаємне визнання прав і регулювання відносин власності від 11.08.1994 року. Переговори з цього питання практично не переривалися. Договірно-правова база дає змогу вирішувати питання власності щодо об'єктів, розташованих як на території України, так і на території РМ, які за часів колишнього СРСР будувалися за рахунок республіканських бюджетів відповідно Молдавської РСР і Української РСР. При цьому на території України знаходиться велика кількість об'єктів рекреаційної сфери, що належать Молдові. Ратифікація документа, про який ідеться, допоможе розширити коло об'єктів, на які може бути оформлене право власності сторін. Ратифікація відповідного протоколу Верховною Радою України дозволяє відновити повномасштабні переговори.

Досягнуто домовленості щодо врегулювання торговельних суперечок шляхом консультацій між міністерствами економік.

Українські інвестиції в Молдові становлять 15 мільйонів дол. США. У зв'язку із світовою фінансовою кризою та нестабільною політичною ситуацією українські бізнесмени не інвестували останнім часом до цієї країни. Наразі у РМ функціонують 623 підприємства з українським капіталом. Підприємці зацікавлені у створенні спільних організацій, адже з 1 березня 2008 року для Молдови діють торговельні преференції ЄС. Тому залучення українських інвестицій є перспективним напрямом розвитку наших економічних відносин.

Важливо відзначити, що й наші молдавські партнери поділяють такий прагматичний підхід. Це дає змогу вже найближчим часом знайти конкретні узгоджені рішення й з інших важливих питань, які все ще залишаються на порядку денному. Актуальними у двосторонніх відносинах залишаються також поглиблене співробітництво у сфері європейської інтеграції, регіональної безпеки, придністровського врегулювання, торговельно-економічної взаємодії.

Завершення демаркації українсько-молдовського кордону

Демаркація кордонів є вкрай делікатною проблемою, рішення якої вимагає пошуку компромісу. Крім прикордонного аспекту, експерти з питань договірно-правового оформлення державного кордону повинні враховувати інтереси жителів прикордонних регіонів, особливості інфраструктури, ведення господарської діяльності. Раніше між радянськими республіками існував лише умовний адміністративний кордон, який постійно змінювався у зв'язку з рішеннями місцевої влади. За формального підходу лінія кордону зараз теоретично може розділити навпіл населений пункт або навіть окреме домогосподарство. Існує й інша проблема: що робити, коли місцевий газопровід проходить територією Молдови, потім на декілька кілометрів заходить в Україну і знову повертається на територію РМ? При цьому на українській території знаходиться та частина молдавського газопроводу, яка вимагає щоденного обслуговування.

Оскільки демаркація кордону — це двосторонній процес, що вимагає досягнення консенсусу, завдання експертів полягає у пошуку взаємоприйняттого рішення. Враховуючи, що українсько-молдавський державний кордон має протяжність більш як 1,2 тис. км, можна уявити обсяг і складність робіт, а також необхідний для цього час.

Ми потребували десяти років після отримання незалежності, щоб визначити делімітаційну лінію на карті між двома державами і тільки після цього почати демаркацію — нанесення цієї лінії на місцевість. Крім того, 452 км загального державного кордону між Україною і Молдовою припадає на центральну ділянку, де розташовано Придністров'я, що також створює певні проблеми для роботи Спільної українсько-молдавської демаркаційної комісії.

В той же час, варто підкреслити, що за останні два роки процес демаркації просувається досить успішно, є підстави вважати, що найближчим часом він може бути остаточно завершений.

Протягом 10 років Молдова та Україна демаркували 740 кілометрів. Недемаркованими залишилися лише декілька ділянок, з приводу яких розгорнулися певні дискусії. Протягом 2010–2011 років було зафіксовано прогрес у демаркації центральної ділянки — було розподілено 270 км, визначено 943 місця встановлення прикордонних знаків, затверджено 733 акти місць

встановлення прикордонних знаків, готується до затвердження 210 актів визначення місць встановлення прикордонних знаків, встановлено 215 прикордонних знаків. Труднощі пов'язані з тим, що експерти-геодезисти мають потрапити на територію Придністровського регіону для з'ясування точного місця розташування прикордонних знаків. Для цього необхідна згода придністровської влади. У вересні 2011 року проведено 42-ге засідання Спільної українсько-молдовської демаркаційної комісії, на якому затверджено 152 акти визначення місць встановлення прикордонних знаків. Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги Молдові та Україні (EUBAM) має статус спостерігача за режимом функціонування кордону та надає практичну допомогу в процесі демаркації. Завдяки місії EUBAM було вирішено дві основні проблеми. По-перше, підтверджено, що на кордоні між нашими країнами не існує так званої «чорної дірки», що впливало негативно на імідж наших держав у ЄС. По-друге, було налагоджено активний діалог між прикордонними і митними службами держав. Функція безпеки та контролю належить до компетенції прикордонних та митних служб Молдови та України.

Разом з тим, наразі зберігаються концептуальні розбіжності з питань проходження лінії кордону в районі греблі Дністровської ГЕС-2 та в районі населеного пункту Джурджулешть.

Придністровське врегулювання

Україна, напевно, найбільш зацікавлена країна у якнайшвидшому врегулюванні придністровського конфлікту. Наша держава має чітку позицію щодо цього питання: вирішення придністровської проблеми має відбуватися виключно політичними засобами на основі дотримання принципів суверенітету та територіальної цілісності РМ, з урахуванням інтересів жителів Придністровського регіону. Досягти успіху можливо лише шляхом налагодження діалогу між Кишиневом та Тирасполем, якщо його не існуватиме, то ані посередники, ані спостерігачі не зможуть запропонувати остаточних рішень. Не випадково під час свого візиту до Молдови міністр закордонних справ України Костянтин Грищенко відвідав м. Бендери, де зустрівся з придністровським лідером Ігорем Смирновим.

Завдяки зусиллям К. Грищенка відбулася зустріч прем'єр-міністра Республіки Молдова Влада Філата з лідером

Придністров'я під час футбольного матчу. Діалог відбувся у дружельюбній атмосфері, торкнулися питання щодо розблокування діяльності робочих груп на рівні експертів, а також якнайшвидшого вирішення питань транзиту залізницею товарів територією Придністров'я та відновлення телефонного зв'язку між двома берегами Дністра.

Тому візит К. Грищенка та подальші дії української дипломатії можна вважати важливими елементами участі України у процесі поновлення офіційного переговорного процесу. Відновленню офіційних переговорів у форматі «5+2» сприяла також робоча зустріч В. Філата та І. Смирнова в рамках міжнародної конференції з придністровської проблематики (8–9 вересня 2011 р. у м. Бад Райхенхаль, Німеччина), у ході якої сторони підписали один з небагатьох за останні 10 років документ — Регламент діяльності експертних робочих груп.

Незважаючи на перспективу відновлення офіційних переговорів у форматі «5+2», експерти не поділяють оптимістичних очікувань щодо активізації переговорного процесу з придністровського врегулювання, що пов'язано з низкою зовнішніх та внутрішніх факторів, а саме: відсутність тактики дій сторін та узгодженого порядку денного після прийняття рішення про відновлення офіційних переговорів, перманентна політична криза у Молдові і можливість перевиборів Парламенту РМ, «президентські» вибори у Придністров'ї (11 грудня 2011 р.), парламентські та президентські вибори у Росії тощо.

Європейський Союз також зацікавлений у забезпеченні регіональної безпеки. Успіх Молдови в рамках переговорів з ЄС матиме позитивний вплив на вирішення придністровського конфлікту. При цьому варто підкреслити, що, незважаючи на зусилля України, Російської Федерації, ОБСЄ, США і ЄС, остаточне рішення щодо придністровського врегулювання має бути досягнуто саме між Кишиневом і Тирасполем.

Українці Молдови

Під час візиту до Молдови К. Грищенко зустрічався з представниками української діаспори по обидва боки Дністра, які висловили пропозиції щодо подальшої взаємодії із захисту прав і задоволення культурно-мовних, освітніх, інформаційних та інших потреб місцевих українців, встановлення тісних зв'язків з Батьківщиною. Йшлося також про відновлення фінансуван-

ня бюджетної програми МЗС України «Заходи щодо підтримки зв'язків з українцями, які проживають за межами держави».

Конкретно йшлося про виділення коштів для встановлення пам'ятника Т. Шевченку в м. Бричани, періодичний випуск єдиної україномовної газети «Рідне слово», яка видається на громадських засадах, проведення науково-практичних конференцій, фестивалів, забезпечення колективів художньої самодіяльності музичними інструментами та українськими національними сценічними костюмами. Українці Придністров'я просили відновити окрему квоту для вступу до ВНЗ України місцевих випускників українських шкіл.

У цьому контексті в Україні завершується процес остаточного узгодження «Державної програми співпраці із зарубіжними українцями на період до 2015 року», на підставі якої буде відновлено фінансування згаданої бюджетної програми МЗС України. Це дасть змогу максимально задовольнити потреби українців Молдови.

У 2011 році Україна надала 105 бюджетних місць для молдавських випускників у своїх ВНЗ. За цією квотою вступили 56 абітурієнтів. Торік вступили 59 молдавських випускників, у 2009 році — 45, у 2008 — 62, у 2007 — 77. Швидше за все, це наслідки демографічної ситуації у Молдові, точніше — низького рівня народжуваності у 1993–1994 роках, що позначилося цьогоріч на загальній кількості випускників молдавських середніх навчальних закладів. Адже у багатьох молдавських вишах зафіксовано недобір абітурієнтів навіть на бюджетні місця.

Аналіз набору у нинішньому році виявив чітку тенденцію «територіального» розподілу квотних місць серед кандидатів на навчання. А саме, уродженці північних районів Молдови заповнили місця у вишах Чернівців та Вінниці, а представники центральних районів Молдови віддали перевагу Одесі. Залишилися без уваги навчальні заклади Львова, Івано-Франківська, Ужгорода, Хмельницького, Запоріжжя, Дніпропетровська. Практично без уваги лишилися педагогічні спеціальності. Разом з тим, у порівнянні з минулими роками, коли найбільший конкурс був на економічні та правові спеціальності, підвищився інтерес до будівельних та інженерно-технічних спеціальностей.

Рух до Євросоюзу: разом чи окремо?

У Кишиневі міністри закордонних справ України та Республіки Молдова 7 липня 2011 р. підписали Спільну заяву про співробітництво у сфері європейської інтеграції. Це дуже важливий документ. Якщо до цього часу ми говорили лише про застарілі проблеми, то зараз Україна і Молдова вперше розпочали співпрацювати у сфері європейської інтеграції, що орієнтує наші відносини на майбутнє. Зазначеною Заявою передбачені конкретні заходи співпраці. Звісно, буде відбуватися обмін експертними думками, інтенсифіковано співпрацю у рамках ініціативи ЄС «Східне партнерство». Ми вже значно просунулися на шляху до заснування Євrorегіону «Дністер», до складу якого увійдуть регіони України та Республіки Молдова. Буде активізовано співпрацю у рамках існуючих євrorегіонів «Верхній Прут» та «Нижній Дунай».

У зв'язку зі спільними євроінтеграційними спрямуваннями України і Молдови відносини двох країн стали наповнюватися новим змістом. Київ бачить розвиток двосторонніх відносин з Кишиневом у стратегічній взаємодії у рамках європейських інтеграційних проєктів. Це шлях непростий, але альтернативи йому немає. Причому кінцева мета — вступ України і Молдови до ЄС — не викликає сумнівів у більшості населення двох країн.

Як країни, що безпосередньо межують з ЄС, Молдова та Україна мають певні переваги у відносинах з Брюсселем, які необхідно активно використовувати. Йдеться про те, що Євросоюз зацікавлений мати у своєму найближчому оточенні стабільних і процвітаючих сусідів, готовий до значного підвищення рівня політичної взаємодії, широкої економічної інтеграції, збільшення фінансової допомоги, зокрема для реалізації низки конкретних програм.

Масштабне поле для взаємовигідної співпраці української та молдавської сторін надає проєкт «Східне партнерство». Його реалізація розглядається Брюсселем як своєрідний євроінтеграційний етап, який створює умови для введення безвізового режиму, входження України і РМ у зону вільної торгівлі, забезпечення їх підключення до європейської енергетичної системи.

Зараз для Києва і Кишинєва актуальним завданням залишається швидке завершення переговорів, підписання з ЄС якісно нової Угоди про асоціацію, в якій була б чітко визначена перспектива євроінтеграції для наших держав.

У 2011 році Україна планує завершити переговори з підписання Угоди щодо зони вільної та поглибленої торгівлі. Для нашої країни це був найскладніший аспект переговорів. Підписання Угоди матиме значний вплив на європейську економіку.

У ході реалізації запропонованих Євросоюзом спільних програм співпраці Кишинів і Київ могли б об'єднати зусилля щодо вироблення вигідних двосторонніх пропозицій, підготовки узгоджених позицій, висунення зустрічних ініціатив. Передусім, це розвиток єврорегіонів за участю двох держав, а також прикордонна співпраця.

Активізація інтеграційних процесів наших країн сприяє співпраці в тристоронньому форматі ЄС–Україна–Молдова. Її позитивним прикладом служить діяльність місії EUBAM, яка відіграє важливу роль у сфері гарантування безпеки кордону України, Молдови і Євросоюзу.

Погляд у майбутнє

В контексті просування України до створення зони вільної торгівлі з ЄС, нашій державі доцільно вивчати та використовувати визнаний Союзом позитивний досвід РМ щодо гармонізації законодавства до європейських вимог у напрямі сертифікації та контролю якості продукції, досвід розвитку вільних економічних зон та технопарків, а також нормативного врегулювання економічної діяльності у цих зонах.

З огляду на значні податкові та митні пільги у вільних економічних зонах, а також наявність індивідуальних торговельних преференцій при постачанні молдовських товарів до країн ЄС, варто звернути увагу українського бізнесу на перспективність інвестування, створення виробничих підприємств у цих зонах з метою подальшого преференціального продажу товарів до країн ЄС.

Розпочати консультації експертів з метою погодження проекту Угоди про умови функціонування Дністровського комплексного гідровузла. При цьому, враховуючи взаємопов'язаність проблем підписання цієї Угоди, демаркації кордону в районі греблі Дністровської ГЕС-2, а також оформлення права власності на частину цієї греблі, було б доцільним на урядовому рівні затвердити склад міжвідомчої переговорної групи з цих

питань (Міненерговугілля, ФДМУ, Мінприроди, МЗС) та підготувати спільну позицію на переговорах.

Незважаючи на те, що офіційний Кишинів наразі не вбачає в Україні партнера на євроінтеграційному зовнішньополітичному напрямі, розглядаючи Київ як своєрідного конкурента на шляху до швидкого отримання статусу країни-кандидата на вступ до Євросоюзу, доцільно було б активізувати співробітництво Україна–Молдова у сфері євроінтеграції шляхом погодження позицій та вироблення взаємовигідних пропозицій щодо ініціатив ЄС та країн-членів Євросоюзу (зокрема й у рамках ініціативи «Східне партнерство»), а також під час переговорного процесу стосовно нової Угоди з ЄС про асоціацію.

Сприяти залученню Кишинева до тристоронньої співпраці Україна–Молдова–ЄС у сфері енергетики, транскордонного співробітництва, боротьби з нелегальною міграцією та організованою злочинністю.

Двосторонній інтерес може мати взаємодія України та Молдови у рамках ПАРЄ та РЄ у контексті зняття моніторингу цієї європейської структури. Доцільно було б активізувати контакти з молдовськими депутатами у РЄ та ПАРЄ, зокрема враховуючи зацікавленість РМ у підтримці Києва в ході розгляду питання про зняття моніторингу РЄ. Українська сторона може запропонувати Кишиневу використання можливостей, які надає Києву головування у Комітеті міністрів Ради Європи. Йдеться про залучення РМ до програм співпраці та взаємодії, які надані ЄС країнам Східної та Центральної Європи.

Київ та Кишинів могли б взаємодіяти з таких пріоритетних для ЄС проблем, як вирішення правових питань, пов'язаних з нелегальною міграцією, боротьбою з торгівлею людьми, тероризмом, корупцією та організованою злочинністю; обмінюватися досвідом у сфері проведення конституційної реформи та реформи системи правосуддя на основі європейських стандартів. Певний спільний інтерес може представляти тема створення громадського телебачення. Значним інтересом для ПАРЄ можуть бути спільні зусилля Києва та Кишинева, спрямовані на поліпшення відносин між Мінськом та Брюсселем, враховуючи особливий рівень стосунків Білорусі з Україною та РМ, який склався в період перебування у колишньому СРСР.

Враховуючи участь України та Молдови у Стратегії ЄС щодо Дунайського регіону (EUSDR), доцільно вивчити питання

Посол України в РМ Сергій Пирожков та виконуючий обов'язки Президента, спікер парламенту Республіки Молдова Маріан Лупу

Посол України в РМ Сергій Пирожков та Прем'єр-міністр Республіки Молдова Володимир Філат

щодо спільних дій двох країн у сфері охорони навколишнього середовища та управління водними ресурсами.

У форматі регіональної ініціативи ЄС «Чорноморська синергія» молдовська сторона виявляє зацікавленість до співпраці з Україною у рамках секторального партнерства «Навколишнє середовище». Беручи до уваги міждержавні домовленості щодо співробітництва у вирішенні глобальних, європейських та регіональних екологічних проектів, передбачених статтею 20 Угоди про добросусідство, дружбу та співпрацю між Україною та РМ, Києву доцільно було б продовжити співробітництво з Кишиневом у цій сфері.

Спільні інтереси столиць у рамках ГУАМ, окрім іншого, могли б полягати у спільних економічних проектах, зокрема й за участю Азербайджану як країни-постачальника вуглеводнів.

У рамках СНД Києву та Кишиневу доцільно було б об'єднати зусилля навколо реалізації ідеї укладення у найкоротший термін оновленої угоди про зону вільної торгівлі між країнами СНД.

З метою подальшої активізації позиції України в рамках придністровського врегулювання наразі вважалося б за доцільне головну увагу сконцентрувати на відновленні повномасштабної роботи робочих експертних груп з метою збільшення заходів довіри. Українська сторона може виступити головним ініціатором відновлення робочої групи зі взаємодії правоохоронних органів сторін та з питань економіки. Посилити зусилля нашої держави щодо просування українських ініціатив з відновлення політичних консультацій з придністровського врегулювання у форматі «5+2» під час її головування в ОБСЄ у 2013 році.

